Söğüt

Türk Edebiyatı Dergisidir

YIL 2 – SAYI 8
MART - NİSAN 2021

(İki ayda bir yayımlanır)

KURUCUSU
NEVZAT KÖSOĞLU

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş. ADINA İMTİYAZ SAHİBİ
Ertuğrul Alpay

BASKI
Pelikan Basım Matbaa ve Ambalaj Sanayi Tic Ltd Şti
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Odin İşmerkezi No28/1
Zeytinburnu /İstanbul
Sertifika Numarası: 40619

YILLIK ABONELİK BEDELLERİ
6 sayı abone bedeli **150 ₺**
6 sayı kurum abonelik bedeli **250 ₺**

ISSN
2687-6523

ABONELİK
www.sogutdergisi.com/abonelik

Abonelik bağlantısına gitmek için kare kodu telefonunuza okutabilirsiniz.

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Sinan Terzi

EDİTÖRLER
Tuğçe Meç

DANIŞMA KURULU
Asuman Güzelce
Ayşegül Büşra Paksoy
Bahtiyar Aslan
Cengizhan Orakçı
Göktürk Ömer Çakır
Metin Savaş
Misli Baydoğan
Oğuzhan Murat Öztürk
Senail Özkan
Şerif Aydemir

SON OKUMA
Tuğçe Meç

İLETİŞİM
sogut@otuken.com.tr

GRAFİK TASARIM
GNG Tanıtım

Söğüt'te neşredilen nesir ve şiirlerin tüm yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Matbu veya dijital başka mecralarda kullanımları, yayınevinin iznine tabidir.

Sevgili *Söğüt* ailesi, yazılarınızı Times New Roman fontunda, 12 punto, 1.15 satır aralığında iki yana yaslı bir şekilde gönderebilirsiniz. Referans vereceğiniz metinler için Chicago dipnot ve kaynakça sistemini kullanmanızı rica ederiz.

SÖĞÜT'TEN

SİNAN TERZİ

İstiklal Marşı'nın kabulünün 100. yılı vesilesi ile *Söğüt* dergisi olarak Büyük Akif'i hasretle bir kere daha yâd ediyoruz. Yıl boyunca yapılan ve yapılacak olan programlar, etkinlikler, özel sayılar, konuşmalarla da görünen o ki İstiklal Marşı ve Akif'ten bahsedilmeye devam edilecek. Bilmem bunu ne kadar "canıgönülden", ne kadar "iştiyakla" yapıyoruz? Bu "değinmeden" öte ne faydası olduğunu bilmediğimiz bahsetmeler bilmem o "serden geçmiş ruhu" ne kadar ifade edebiliyor? Bilmem biz Mehmet Akif'i hakikatte ne kadar tanıyor, istiklale adanmış marşını istikbale ne kadar aktarabiliyoruz? Affedilmez hatalarımızdan biri de galiba istinatgâhı mazi olan kurucu neslin geleceğe taşımaya çalıştığı ümitleri konuşmak, tartışmak, daha ileri götürmek içim kafa yormak yerine, nazarları tekrar maziye çevirip gelecek kavgasına sırt dönmemiz olsa gerek. Oysa Mehmet Akif ve nesli istikbaldeki istiklale âşık insanlardı, mazi ile avunanlar, dövünenler değil.

Dilini, dinini, töresini atalardan miras bir kambur olarak görme hastalığı alttan alta cemiyetin her kademesini sararken, kültür-sanat dünyasının "biblo kahramanları" olanca ağırlıkları ile "müntesiplerinin" üzerinden kendine hak gördüğünü elde etme peşinde! Sorsak; herkes haksızlığa isyanda, sorsak; herkes adalet peşinde, sorsak; herkes kul hakkından korkuyor. Ya bu cemiyet için yumruğunu sıkıp masaya vuracak heybeti sinesinde Akifler nerede? Nerede Asım'a seslenecek ruh? Nerede milletinin yüzüne kürsülerden hata gördüğünü cesaretle haykıracak şairler? Nerede toplumun hele de bu salgın sürecinde kangren hâline gelmiş yaraları olan gelir eşitsizliği, işsizlik, kadın cinayetleri, adam kayırma, haksız kazanç ve benzeri bahislerde kalem oynatan hikâyecileri, romancıları? Bütün bunlar dağ gibi önümüzde dururken dostlar alışverişte görsün, öncekinin satışı kesilmesin, "çiğnediğimiz sakızdan" bütün toplum istifade etsin misali her yıl yeni bir kitap eklenen külliyatlarıyla kırk senenin nalıncı keseri ustaları nerede? Salgın süresince en çok duyduğumuz kelimelerden birini belki tam burada kullanmak gerekiyor: "entübe edebiyat"! Evet, maalesef bizim gördüğümüz ahval budur. Edebiyat entübe olmuştur, edilmiştir yahut niyetler bu yönde. Aykırı sesli bir Akif yoksa eğer, açılan müsabakalara elbette birbirinin "klonu" eserler gelir! Elbette usta çırak işini abartıp kendi klonunu yetiştirme hevesindeki edebi mahfillerden sular seller gibi edebi metinler çağlamaz.

Yer dar, konu uzun, yara derin… Şükür ki *Söğüt*'ümüz var. Elimizden geldiği, dilimizin döndüğü, inancımızın ve imanımızın gerektirdiği gibi gölgesinde durmaya devam edeceğiz. Şu satırları okuyan herkesi sözün kıymetli olduğu gün söylemeye, duruşun kıymetinin olduğu yerde durmaya bir kere daha davet ediyoruz. Bizim ulaşamadığımız, sesimiz duyuramadığımız yerler, insanlar varsa dostlardan istirhamımız "Bizim bir *Söğüt*'ümüz var!" demeleri. Söğüt, Mehmet Akif Ersoy'u bir kere daha rahmet ve minnetle yâd eder, millete adanmış, İstiklale yazılmış marşa da bağlılığını bildirir.

"O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak!"

DOSYA

PROF. DR. FAZIL GÖKÇEK İLE AKİF'E DAİR **TUĞÇE MEÇ** / 08

ORTAK DUYUŞUN DİLİ VE KENDİSİNİ MİLLETİN HUZURUNDA GÖREN ŞAİR: MEHMET AKİF ERSOY **SALİM CONOĞLU** / 14

MEHMET AKİF'İ ANLAMAYA DAİR DİKKATLER **MUHARREM DAYANÇ** / 22

DİL OLMAK ENDİŞESİ: MEHMET AKİF ERSOY ŞİİRLERİNİN *KURULUŞ*'U **AHMET CÜNEYT ISSI** / 32

MEHMET AKİF'İN DOSTU SARIKLI TÜRKÇÜ; HALÎM SÂB:T ŞİBAY **TAHSİN YILDIRIM** / 40

BÖYLE BİR DOSTLUK GÖRÜLMEMİŞTİR **MEHMET AYCI** / 50

M. AKİF ERSOY: ZAPTİYE RUHUYLA HÜKÜMET SÜRENİN, YERİ ALTINDADIR, ÜSTÜNDE DEĞİLDİR KÜRENİN! **HAYATİ TEK** / 54

BEN MEHMET AKİF **CENGİZHAN ORAKÇI** / 62

DENEME

CÖNK YAZILARI -6- "DÜNYA ÇİÇEĞİ" **ALİ DUYMAZ** / 75

ARAYIŞ **RABİA KARANFİL** / 95

ŞÜKÜR MAKAMINDA BİR BİLGE: DOĞAN CÜCELOĞLU **YAĞIZ GÖNÜLER** / 109

KÂĞITTAN BİR DÜNYA **MUSTAFA KURT** / 126

GECE ESİNTİLERİ **ERSİN BAYRAM** / 143

SEYİR VAR SEYİR İÇİNDE **TEKİN ŞENER** / 162

İÇLİ BİR SAAT GİBİDİR ANNE KALBİ **ERHAN PAŞAZÂDE** / 168

KUTADGU BİLİG'DEN TÜRKÜLERE BİN YILLIK BİR DEYİMİN İZİNDE **MUSTAFA SARI** / 180

KIRK BELİKLİ BACI EREN **CANSU COŞKUN** / 190

BAŞIM İNTERNETLE DEĞİL, İNTERNETÇİLERLE DERTTE **YAŞAR ÇAĞBAYIR** / 209

İNCELEME

DÜĞÜMLERE BİTİŞİK YAŞAMLARIN HİKÂYESİ **ELİF ARPACI** / 86

KÂİNATIN RİTMİ **ARAFAT DENİZ** / 103

KARANLIK DÜKKÂNLAR SOKAĞI **ZAFER SARAÇ** / 119

HANGİ KARANFİL?
NASUHA SUKAS / 135

GEOMETRİ BİLMEYEN, ŞİİRE GİREBİLİR Mİ?
M. SADİ KARADEMİR / 149

MUHAMMET ERDEVİR'İN *LAV DENİZİNDEKİ ADA*'SINA DAİR
İSMAİL KILINÇ / 158

NUSRET
UĞUR BECERİKLİ / 186

TEHLİKELİ ESTETİK: EDEBİ METNİN ANLAMI ÜZERİNE
SAADET ÇETİN YILDIRIM / 198

UNUTULMUŞ GAZETECİLER UNUTULMAZ HATIRALAR
HARUN GÖRÜCÜLER / 206

TEFRİKA

"BUZLU CAMLARIN ARDINDAN"
METİN SAVAŞ / 214

HİKÂYE

ORALET
FEYZA AY / 69

BİR TUTAM, KANLA KARIŞIK
MERVE SEVDE SELVİ / 89

SON HAZİRAN
DENİZ DEPE / 98

RÜYA
AYDAN ALGÜL / 114

ATEŞE YAZGILI
AYŞEGÜL ATILGAN / 123

PANAYIR YERİ
MENEKŞE ERCAN PEKEL / 139

SEYİR DEFTERİ
ASUMAN DEMİR / 153

LAY LAY
NİLÜFER ATEŞ / 167

KONÇUY
NECDET EKİCİ / 175

SİGARA
NİSA ESER / 193

SUSKUN KAR
FİLİZ ADALI / 202

ŞİİR

GİDEMEYENLERİN EN YÜREKLİSİ
FATMA AKSU / 68

AĞAÇLAR TARİHİNDEN
CENGİZHAN ORAKÇI / 93

SESSİZ TREN
M. TUĞRUL ÇOLAK / 108

GİTMEMELERİN MÜMKÜNÜ
AYYÜCE GÜLOĞLU / 122

ANADAN ÜRYAN ANKA KUŞU
KEVSER EKE / 138

KALAN
EMİRHAN EDER / 152

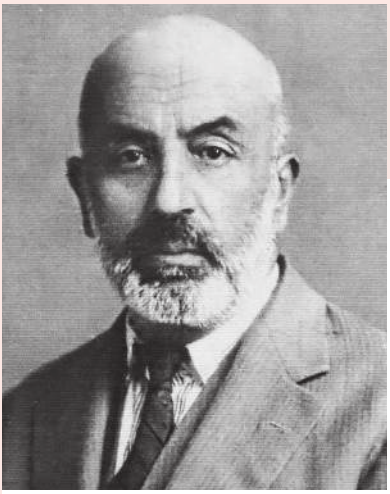
BİZ BÖYLE NE İYİ
MUHAMMET DURMUŞ / 166

EFKÂR LÜKMEN VE MEKTUP
MEHMET ŞAMİL / 173

SIRÇA KUBBE: UMUT
İBRAHİM DAŞ / 189

KİRLİ SAKAL
M. SADİ KARADEMİR / 205

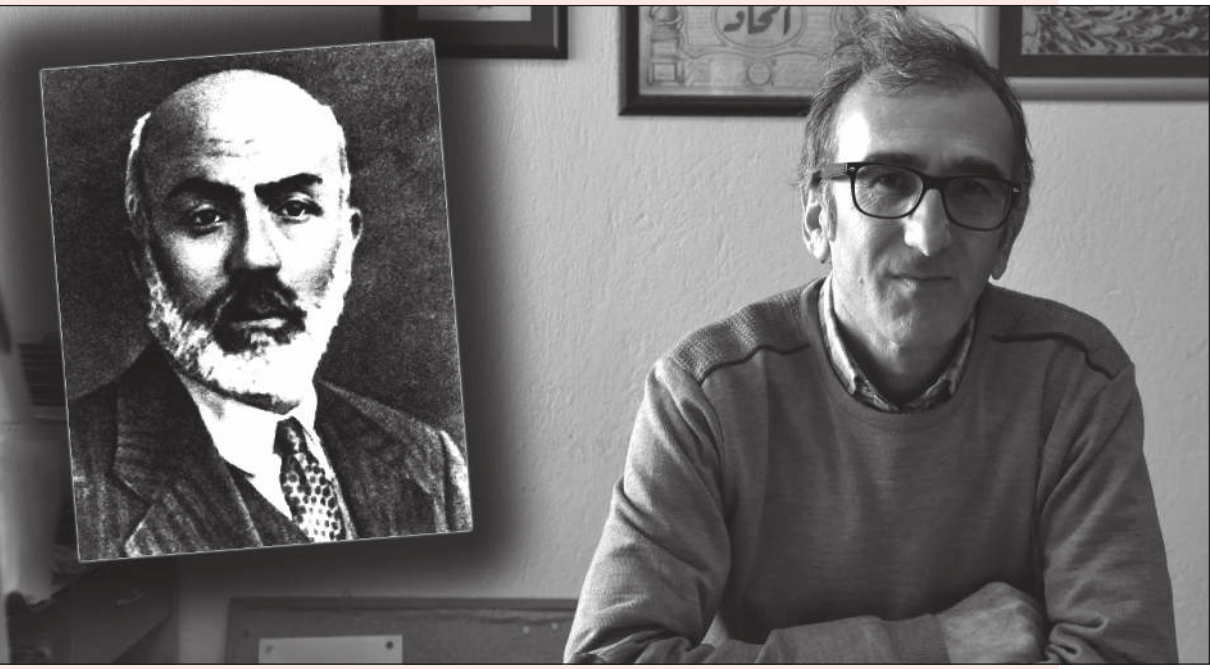
EZBER BİR YALNIZLIK
MUSTAFA UÇURUM / 213

DOSYA:

MEHMET AKİF ERSOY

PROF. DR. FAZIL GÖKÇEK İLE
AKİF'E DAİR

■ RÖPORTAJ: TUĞÇE MEÇ

MERHABA HOCAM, ÖNCELİKLE AKİF'İN ŞİİRLERİNİN TOPLANDIĞI KİTABIN ADI NİÇİN *SAFAHAT*'TIR? KİTABINA VERDİĞİ BU İSİM ONUN ŞİİR ANLAYIŞINI DA GÖSTERİYOR MU? KENDİ DÖNEMİ İÇİNDE TÜRK ŞİİRİNDE ONU FARKLI KILAN HUSUSLAR NELERDİR?

F. G. *Safahat* özel olarak Mehmet Akif'in 1911 yılında yayınlanan ilk şiir kitabının adıdır. Bunun ardından 1912'den 1934'e kadar farklı tarihlerde basılmış altı şiir kitabı ve bunların her birinin ayrı ayrı özel adları vardır: *Süleymaniye Kürsüsünde*, *Hakkın Sesleri*, *Fatih Kürsüsünde*, *Hatıralar*, *Asım*, *Gölgeler*. Bu kitap adlarının her birinin, içinde yer alan şiirlerin muhtevası ile ilgili özel anlamları vardır. Ancak yine her kitabın bir de üst başlığı vardır; ilk şiir kitabının adı olan *Safahat*'ı Mehmet Akif diğer kitaplarının tamamında üst başlık olarak kullanmıştır. Sonradan

bütün kitaplar tek bir cilt hâlinde *Safahat* adıyla yayınlandığı için diğer kitapların adları bu cildin içinde bölüm adları gibi kalmış, şiirlerinin tamamı için bu adlandırmanın kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu, kuşkusuz anlamlı bir adlandırmadır. Bu kitaplara bakıldığında her birinin içlerinde bulunan şiirlerin yazıldığı dönemle ilişkili olduğu görülür. İkinci kitap (*Süleymaniye Kürsüsünde*) II. Meşrutiyet, üçüncü ve dördüncü kitaplar (*Hakkın Sesleri*, *Fatih Kürsüsünde*) Balkan Savaşları, beşinci kitap (*Hatıralar*) Balkan ve Birinci Dünya Savaşları, altıncı kitap (*Asım*) Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele dönemleri ile ilgilidir. Son kitabı olan *Gölgeler*'de de Milli Mücadele Dönemi ile ilgili şiirler ve bazı ferdi ve perakende şiirler yer alır. Bu durum bize Mehmet Akif'in daha ilk şiir kitabından itibaren genel olarak şiiriyle Türkiye'nin meselelerini anlatmayı planladığını göstermektedir. Safhalar, evreler, dönemler gibi anlamlara gelen "safahat" kelimesi Akif'in bu niyetine ve planına son derece uygundur. Bu onu kendi dönemi içinde farklı kılan hususdur aynı zamanda. O, bir şairden ziyade bir romancı gibi davranmış, şiirleriyle Türkiye'nin belli bir döneminin romanını yazmıştır. İnci Enginün hocamızın "Safahat'ta İstanbul'un Romanı" başlıklı güzel bir yazısı vardır. Ondan ilhamla ve bu tespiti genişleterek Akif'in, şiir kitaplarıyla -tabii şiir sanatının imkânlarını da kullanarak- Türkiye'nin romanını yazdığını, bu bakımdan çağdaşı şairlerden ayrıldığını söyleyebiliriz.

AKİF'İN TÜRK ŞİİRİNDEKİ YERİ HAKKINDA NELER SÖYLENEBİLİR? ■

F. G. Mehmet Akif, Türk edebiyatı içinde Servetifünun Dönemi olarak adlandırdığımız dönemde ilk şiirlerini yazmış, fakat bu şiirleri daha sonra kitaplarına almamıştır. 1911'de yayınlanan ilk kitabında yer alan şiirlerin önemli bir kısmını II. Meşrutiyet Dönemi'nden önce yazdığını, fakat bunları o dönemde yayınlamadığını biliyoruz. Dolayısıyla şiir kitaplarının yayınlandığı tarihleri dikkate alarak onu bir II. Meşrutiyet dönemi şairi olarak kabul edebiliriz. Bu dönemde bizim şiirimizde şiir iklimini belirleyen şairler Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'dir. Bunlara üçüncü önemli isim olarak Mehmet Akif'i eklemek gerekir. Her üçü de kendi tarzlarında büyük şairlerdir. Türk şiiri bu üç şairin belirlediği ve çerçevesini çizdiği şiir anlayışları ile Cumhuriyet Dönemi'ne girmiştir. Bu şairlerin üçü de geleneğe yaslanan ve yeni çığırlar açan şairlerdir.

AKİF'İN ŞİİR DİLİ ÇAĞDAŞLARINA GÖRE NASIL BİR TÜRKÇEDİR? HALKIN KONUŞTUĞU TÜRKÇE İLK DEFA ONUNLA MI ŞİİRİMİZE GİRMİŞTİR? ■

F. G. Önce şunu belirtmekte yarar var: Halkın konuştuğu Türkçeyle yazılan şiirler her zaman vardı. Bu tür genelleyici hükümlerden kaçınmak gerekir. Halk şiiri olarak nitelenen şiirleri bir tarafa bıraksak bile

ORTAK DUYUŞUN DİLİ VE KENDİSİNİ MİLLETİN HUZURUNDA GÖREN ŞAİR: MEHMET AKİF ERSOY

■ SALİM CONOĞLU

Eşikten atladığım gün değişti, lâkin, cev;
Kuşattı parçalanan Şark'ı bir duman, bir alev[1]

Mehmet Akif Ersoy, yaşadığımız yüzyılın penceresinden gördüğümüz konforlu manzarayla anlamamızın mümkün olmadığı; vatan savunması için cepheye koşan vatan evlatlarının geride bıraktıkları eşlerinin, çocuklarının açlık ve yoklukla imtihan olduğu, yiyecek bir lokma ekmeği olan insanların varının yarısını olmayanlarla paylaştığı zorlu bir döneme, Türk milletinin sırtına ateşten gömlek giydiği bir devre aittir.

Mehmet Akif Ersoy'u, Türk milletine ait yeni bir hayat hikâyesinin yazılmaya başlandığı devrin hemen başlangıcında asıl önemli kılan şey,

[1] Mehmet Akif Ersoy, "Sanatkâr"

hem yeni hikâyenin yazıldığı dönemin ihtiyaçlarını doğru tespit etmesi hem de bu yeni dönemde toplumda uç veren zihinsel yetimliğin telafisi için metinler üretmiş olmasıdır. Özellikle bu telafi edici tavır ve "memlekete faydalı olmak" düşüncesinin, Akif'in *Safahat*'taki şiirleriyle "sevecen, yol gösterici bir baba" rolünü üstlendiğini de göstermektedir. O, böylesine sıkıntılı bir süreçte devirle ilgili endişeleri, problemleri kavramış, karşılaştığı problemleri sadece kâğıda geçirmemiş, samimi bir şekilde bu problemlere çözüm yolları da önermiştir. İstiklal Marşı şairi, inanmış adam, büyük şair, tevazu, karakter ve ahlak abidesi, samimi, çalışkan, dürüst, namuslu, güvenilir, verdiği sözde durur, sözde değil özde bir ahlak adamı, Milli Mücadele'nin manevi lideri, vefalı dost vb. onlarca sıfatın sahibi bu samimi tavrın, millet nezdinde de karşılığı elbette büyük olmuştur.

I. "Bais-i şekva bana hüzn ü umumidir kemâl/Kendi derdi gönlümün billâh gelmez yâdıma"[2]

Ahmet Hamdi Tanpınar, Tanzimat'tan bu güne iki sanat zihniyetinin Tanzimat'tan bu yana sürekli karşı karşıya olduğundan bahseden "Şiirin Peşinde" adlı makalesinde, bu zihniyetten ilkinin sanatın sadece güzellik peşinde koşmasını isteyen ve güzel denilen şeyin mükemmele yaklaşan bir form içinde ve o form yoğrulurken elde edilmesini savunanlar, ikinci zihniyetin ise şiirin hayat ve cemiyetle sıkı bir münasebeti olmasını, onun ihtiyaçlarını, atılmaya hazırlandığı büyük hedefleri hazırlamasını isteyenler olduğunu söyler.[3] Mehmet Akif Ersoy, günün ve hayatın emirlerini sanatın üzerinde tutan bu ikinci grubun içinde ve "Bais-i şekva bana hüzn ü umumidir kemâl/Kendi derdi gönlümün billâh gelmez yâdıma" diyen Namık Kemal'in neslindendir.

Mehmet Akif Ersoy'un doğduğu yüzyıl parçalanmalar ve yeni oluşumlar çağı. Deyim yerindeyse dünya gömlek değiştiriyor ve dünya gömlek değiştireceği zaman hadiseler de ister istemez kaçınılmaz oluyor. O zamana kadar koskocaman bir gövde olan Osmanlı İmparatorluğu'nda da bir memnuniyetsizlik ve yeni bir düzen arayışı var. İşte, müthiş entelektüel kudretiyle, tarihin bu fotoğraf karesinde Akif çok önemli. Hüseyin Cahit Yalçın'ın da ifade ettiği gibi "hayatı eserlerinden çok daha muhteşem bir şiir" olan Akif, çocukluğunu Fatih Sarıgüzel'de yani İstanbul Suriçi'nde İstanbul'un küçük, sıradan, insanlarının yaşadığı yerli semtlerinden birinde geçirmiş. Mülkiye Baytar Mektebi'nden mezun olduktan sonra uzun süre Anadolu, Rumeli ve Arabistan'ın çe-

[2] Namık Kemal.

[3] Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Haz. Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, s.27.

MEHMET AKİF'İ ANLAMAYA DAİR DİKKATLER

■ MUHARREM DAYANÇ
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Giriş veya Olmazsa Olmaz İki Kavram: "Teşhis" ve "Çözüm"

Seneler önceydi. Uluslararası bir sempozyumun ilk gününde uzun uzadıya Mehmet Akif'i konuşmuş, aynı zamanda şairin Mısır'a gitmesini ve bu hadisenin arka planını tartışmıştık. Bir türlü eskimeyen bu konuyu, gerekli gereksiz gündeme getirmek, bir sonuca ulaşamadan öylece ortada bırakmak kadim bir alışkanlığımızdı. Şaire mesafeli duranlar, onu sevenlere artık klişe hâline gelen "Madem sizin bahsettiğiniz gibi örnek bir şahsiyetti, Mısır'a niçin gitti?" sorusunu sorarak psikolojik üstünlüğü ele geçirir; soruya muhatap olanlar çekingen davranır, sözü dolandırırlarsa konu Akif'in aleyhine döner ve mesele bir kere daha çıkmaza saplanırdı.

Yine öyle olmuştu; Akif sanık sandalyesindeydi, tartışma uzadık-

ça uzadı, ben de konuyla ilgili dilim döndüğünce bir şeyler söylemeye çalıştım. Bir süre sonra fark ettim ki kimse kimseyi dinlemiyor, sözü alanlar seslerini yükselterek karşıt görüşleri bastırmaya çalışıyorlar. Hâsılı birkaç oturum Mısır bahsinin gölgesinde kalmış, dolayısıyla katılımcıların tadı tuzu kaçmıştı.

Ertesi gün sabah kahvaltısını yaparken siması hiç de yabancı gelmeyen biri karşıma oturdu. Çok geçmeden kartvizitini önüme koydu ve "Ben, Mısır El-Ezher Üniversitesi'nden …" diyerek kendisini tanıttı. Lafı dolandırmadan konuya girdi: "Mehmet Akif'in Mısır'a gitmesini niçin bu kadar hararetli ve ön yargılı bir dille tartışıyorsunuz?"

Yakın çevremden, Akif'le ilgili bilimsel faaliyetlerde meslektaşlarımdan duymaya alışkın olduğum bu soru uluslararası nitelik kazanmış, hiç beklemediğim bir yer ve zamanda kahvaltı masasında bir kere daha karşıma çıkmıştı. Sahi, bu tartışmayı niçin bir sonuca bağlayamıyor, uzattıkça uzatıyorduk?

Soru bu kadarla kalmamış, devam etmişti: "1920'lerin Osmanlı'sında İstanbul'dan Kahire'ye gitmenin, bugünün Türkiye'sinde İstanbul'dan Erzurum'a, Konya'ya, İzmir'e, Ankara'ya gitmekten farkı nedir? Kültürel ve duygusal bağların kopmadığı, aynı medeniyet dairesinin birer ferdi olduğumuzun hâlâ kabul gördüğü böyle bir zamanda Mehmet Akif'in Mısır'a gitmesini, niçin bir ecnebi memlekete gitmek olarak yorumluyor ve eleştiriyorsunuz?"

Mısırlı dostum, dolaylı bir yoldan da olsa, gönül coğrafyasından bahsediyor, hadiseye sadece siyasi yönden bakanları anlamakta zorlandığını söylemeye çalışıyordu. Kökü bir hayli derinlere inen kardeşlikten, duygudaşlıktan dem vuruyordu. Bugünkü sınırların, dünya konjonktürünün bize dayattığı ötekileştirici kavramların henüz bireylere, toplumlara, hayata, uluslararası ilişkilere damgasını tam olarak vurmadığı zamanlardan bahsediyordu.

Bu beklemediğim durum/soru karşısında ne diyeceğimi, nasıl cevap vereceğimi bilemedim. Muhatabım haksız sayılmazdı. Ben anlayacağımı anlamış; geçmişte yaşananlara o günün penceresinden, yani kendi tarihselliği içinde bakmak gerektiğini fark etmiştim. Geçmişinde imparatorluk tecrübesi bulunan milletlerde dostlukların da düşmanlıkların da ne kadar köklü olabileceğini, bulunduğum durum ve ruh hâli bana bir kere daha göstermişti.

Şimdi, zaman zaman köpürtülen bu ve buna benzer konuşmaları/tartışmaları/soruları bir kenara bırakıp Mehmet Akif'i küçük ve ince ayrıntılardan/dikkatlerden hareketle, hatta çok da alışılmış olmayan bir perspektifle tanımayı deneyelim.

Dönemler, akımlar, kavramlar, yazarlar, şairler üzerinde değerlendirmeler yaparken bazı dizeler, beyitler, dörtlükler bahsi anlamaya sağ-

DİL OLMAK ENDİŞESİ: MEHMET AKİF ERSOY ŞİİRLERİNİN *KURULUŞ*'U

■ AHMET CÜNEYT ISSI

Mehmet Akif, ilk şiir kitabının adıyla bir araya getirilerek yayınlanan yedi kitaplık *Safahat*'ına "Ağlarım, ağlatamam; hissederim, söyliyemem;/Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bîzârım" dizelerinin yer aldığı, okurlarıyla ve hatta kendisiyle samimimi dertleşmesi diyebileceğimiz başlıksız bir şiirle başlar. Şikâyetlendiği, rahatsız olduğunu belirttiği bu durumu çoğu siyasi, dinî kimlik taşıyan tarihsel kişiliklere, ara sıra dost çevresinden insanların yaptıklarına, yaşadıkları olaylara; dinî, milli ve tarihî derinliği olduğu için insanları etrafında toplama potansiyeline sahip mekânlara, Fatih Kürsüsü'ndeki şiirlerde olduğu gibi Kur'an-ı Kerim'den ayetlere, hatta kendi fotoğraflarına *dil* olarak anlatmaya çalışır. Bu dil, kimi zaman birtakım olaylardan/hikâyelerden yola çıkılarak onlardaki esas meseleyi bir *kavram* gibi veren tablolar/

resimler yapmak şeklinde tecelli eder. Kimi zaman da bir resim/levha, bir âna sıkışmış görüntü, Kur'an'daki bir ayet, geri planda olduğu düşünülen olay ve durumlarla veya gündelik hayatla ilişkilendirilir. Daha sadeleştirerek söylersek, Mehmet Akif, bazen bir resme hikâye yazarak bazen de bir hikâyenin resmini çizerek onlara dil olur. *Safahat*'ı genel olarak bu iki yöntemden biriyle kurmasında biyografisine dair hususiyetlerin, mizacının; mensubu olduğu, iman edip benimsediği düşünce ve toplum geleneğinin, aldığı eğitimin şüphesiz payı vardır. Ayrıca seslendiği kitleyi tanıması, onların çeşitli sebeplerle uyuşmuş dikkatlerini nasıl uyandıracağını bilmesi; diyalektiklerini, kavrama aşamalarını, ilgi ve beklentilerini tanıması, nihâyet, gerçeğin en dehşetli, en acı sahneleriyle belirdiği savaş zamanlarında daha çok etkinleşen gerçekçilik bilinci de bu yöntemi tercih etmesindeki önemli vakıalardır.

Dışarı'dan *İçeri*'ye, *Görünüş*'ten *Anlam*'a: *Akif'in Dil* Olduğu Mekân ve İnsan Resimleri

"Fatih Camii", külliyata adını veren *Safahat*'ın ikinci şiiridir.[1] Mehmet Akif, daha sonra ayrı bir kitapta; *Fatih Kürsüsünde* adlı dördüncü kitapta daha ayrıntılı üzerinde duracağı Fatih Camii'ne bu şiirinde önce onun dış yapısına, daha sonra içeride ibadet için saf tutmuş cemaate odaklanır. En sonunda ise bu iki görünümün taştığını/fışkırdığını düşündüğü ruha ve anlamlara *dil* olmaya çalışır. İki resim/levha arasında okuru dinlendirmek maksadıyla koyduğu bir hatırası da vardır. Sekiz yaşındayken babasıyla camiye gidişini, büyüklerin namaz kılarken neler yaptığını anlattığı bu hatırada çocuk ve namaz; bir babanın, çocuğun dinî eğitimindeki belirleyici konumunun altını çizer.

Mehmet Akif, Fatih Camii'nin dış görünüşüne odaklandığı ilk bölümde Hz. Muhammet'in doğumunda meydana gelen harikulâde olayları da hatırlatır gibi camiyi bir batma-çıkma paradigması içinde ele alır. Ona göre "sefîl efkâr", "siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde maziler", bütün devirleri yarıp yükselen "müthiş bir heykel-i ikrâr" olan bu yapının görünmesiyle yerin dibine batmıştır. Caminin görünümüne dair verilen bilgilerin "heykel" ve "ikrâr" kelimelerinin bir araya getirildiği bir terkiple verilmesi Akif'in bilgileri çarpıcı bir resme sığdırması, veciz bir dile dönüştürmesidir. Şiirinde sözünü ettiği "ikrâr heykel"inin dış görünüşüyle de kendisine neleri çağrıştırdığını aktarır: Bir sehere benzeyen hakikat ışığı onun kubbelerine nurlar serperken minareleri bir âşığın sevgilisini kucaklamak için uzattığı kollarını, pencereleri cemali izleyen perdesiz gözleri andırır. O, ya sabahın "tecessüt etmiş"

[1] Yapılan alıntılar için *Safahat*'ın şu baskısı kullanılacaktır: *Safahat*, Eseri tertip eden: Ömer Rıza Doğrul, İnkılâp Kitabevi, 20. Baskı, İstanbul, 1986.

MEHMET AKİF'İN DOSTU SARIKLI TÜRKÇÜ; HALÎM SÂBİT ŞİBAY

■ TAHSİN YILDIRIM

Giriş

Türk İslam âleminin sorun ve beklentileri, dinî konulara, eğitim-öğretime kafa yorup hayata İslami referanslarla bakan "Sarıklı Türkçü" olarak tanınan Halîm Sâbit Şibay, İslami meseleler de dâhil olmak üzere birçok meseleye Türkçü bir bakış açısıyla eğilmiştir. O Türk'ü de Müslümanı da unutmamış onların savunucusu olmuştur. Türk-İslam anlayışını hayatının gayesi olarak gören Halîm Sâbit, dönemin atmosferi, beklentileri ve doğduğu Tataristan'da hissettiği Rus baskısından dolayı savunduğu Türk-İslam anlayışıyla tanınan bir aydınımızdır. Halîm Sâbit; din ve toplum arasındaki ilişkileri, dinin toplum ve toplumun din üzerindeki etkileriyle toplumsal beklentilere cevap arayan ıslahatçı bir düşünceyle hareket eden "Modernist İslamcı"lar arasında

değerlendirilmiştir. O, dönemin siyasi cereyanları içerisinde propagandist ya da siyasi kanaatlerin bir elemanı gibi davranmak yerine devleti yöneten kadrolarla kol kola ve onun gücünü kendi yanında hisseden, onların olumlu çalışmalarına destek olan, yanlışlarında da uyaran bir bilim adamıdır.

Sarıklı Türkçüye Dair

Halîm Sâbit [Şibay / Sabiroğlu] Tataristan'ın Simbir vilayetinin Küçük Tahranlı Labit Köyü'nde 1883 senesinde doğmuştur. Babası, bir zamanlar İdil-Volga havzasında hüküm süren Bulgar-Türk mirzalarından Şibay sülalesine mensup Sabircân Efendi, annesi ise Hayat Hanım'dır. İlköğrenimine 1890 yılında İdil boyundaki Semera şehrinde yeni usulle eğitim veren okulda başlamıştır. Daha sonra 1897'da İdil boyu Simbir vilayeti içindeki Ulutarhan'da Medrese-i Halimiyye'de okumuştur. Ardından Rus lisesinden mezun olup Orenburg'daki Hüseyniye Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. 1904 yılında İstanbul'a gelmiş, 1 Şubat 1906'da da Mercan İdadisi'nden mezun olmuştur. 1910 yılında Darülfünun-i Osmanî'nin yüksek dinî ilimler şubesini pekiyi derece ile bitirmiş ve Darülfünun'da yapılan idadilerdeki muallimlik imtihanını kazanmıştır.[1] Mükrimin Halil Yinanç'a göre: "İlahiyat Fakültesi›ni bitirdikten sonra Almanya›daki doktora çalışmalarına katılarak doktora tezini muvaffakiyetle vermiştir." Mezuniyetinin ardından "(…) öteden beri gönlünde ülkü olarak beslemekte olduğu Türk illerine, kuzeydoğudaki Türklerin ahval-i hazırasını, ahval-i milliye, içtimaiye ve diniyelerini tetkik için seyahat fikrini fiilen icraya karar verdi. Türkistan'ı dolaşarak" Altaylara kadar gitmiştir.[2] Bu seyahatini *Türk Yurdu*'nda 1910-1911'de "Altaylara Doğru" başlıklı yazıları ile anlatmıştır.

Mart 1914'te Darülfünun'un Ulum-ı Şeriyye Şubesi'nde Mahmut Esat Efendi'nin yanında Tarih-i Din-i İslam ve Tarih-i Edyan dersleri müderris muavini olarak ve aynı yıl Mahmut Esat Efendi'nin Şura-yı Devlet Tanzimat Dairesi Reisliği'ne getirilmesi üzerine "müderris" sıfatıyla ders vermeye başlamıştır. Şeyhülislam Musa Kâzım tarafından Islah-ı Medâris Azalığı'na seçilmiş ve 1914 yılında yayınlanan "Islah-ı Medâris Nizamnâmesi"nin hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Kasım 1915'te Darülfünun'un ıslahı sırasında Ziya Gökalp'ın tavsiyesi ile Edebiyat Fakültesi'nin çeşitli kürsülerine davet edilen genç müderrisler arasında Halîm Sâbit de vardır. Onun buradaki görevi dersin kaldırıldığı 24 Mart 1919'a kadar devam etmiştir. Mart 1925'te Seyyid Be-

[1] Murat Çalkan, Halîm Sâbit Şibay'ın İslâm Hukuku ile İlgili Görüşleri, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2013, s. 14-16.

[2] Mükrimin Halil Yinanç, "Hocam Halîm Sâbit Beyefendi", haz.: Zeynep Altuntaş, *Dergâh*, Mayıs 2008, S. 219, s. 17.

yin ölümü üzerine İslam Hukuku müderrisi olarak tekrar Darülfünun'a dönmesi yönündeki daveti geri çevirmiş aynı kuruma 1933'te dönmeyi kendisi istemişse de Maarif Vekâleti'ne yaptığı başvuru sonuçsuz kalmıştır. Cumhuriyet'ten sonraki yıllarda da Türk Dili Kurultayları'nın ilk üçüne "Sâbık Darülfünun Müderrisi" sıfatıyla davet edilmiştir.[3] Darülfünun-i Osmanî Mezuniyen Cemiyeti'nden olan Halîm Sâbit aynı zamanda Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti Kongresi üyesidir.[4]

İslâm Ansiklopedisi'nin tercüme faaliyetine başlanması üzerine önce 15 Ağustos-16 Ekim 1939 tarihleri arasında hazırlık memuru, daha sonra ise 30 Ağustos 1944 tarihine kadar neşir bürosu kâtibi olarak çalışmıştır. Yazarın son memuriyeti 19 Ağustos 1944'te tayin edildiği Diyanet İşleri Reisliği Müşâvere Heyeti Azalığı olmuştur.[5] Hayatının son yılları hastalıklar ve istirahatlerle geçen yazar 27 Aralık 1946 Cuma günü vefat etmiş ve Cebeci Asri Mezarlığı'na defnedilmiştir. Bir tesadüf mü yoksa ilahi bir denk getiriş mi bilinmez, dostu Mehmet Akif'le aynı gün vefat etmiştir.

Farklı zamanlarda farklı yerlerde görev yapan Halîm Sâbit 1919 ile 1939 yılları arasında kısmi olarak eğitim öğretim alanında çalışsa da büyük oranda ticaretle uğraşmıştır. Ticaret yaparken zaman zaman farklı coğrafyalara gitmiştir. Zamanının çoğunu Avrupa'nın belli başlı şehirlerinde, özellikle Baltık memleketlerinde geçirmiştir. Afyon, tütün, halı ve gıda maddeleri ihraç etmiş, Tariş'in temsilciliğini yapmıştır. Afyon ticaretinin devletleştirilmesi (1933) ve II. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine ticari faaliyetlerine son vererek 1939'da Türkiye'ye dönmüştür.

Kazan'da başladığı tahsilini İstanbul'da 27 yaşında tamamlayan, İslam'ın asli kaynaklarını kullanabilecek derecede Arapçanın yanında, Farsça ve Rusça bilen; Almanca, İngilizce dersleri de alan Halîm Sâbit bütün Türk lehçelerini bilip Uygurca konuşabilmektedir.[6]

İttihat Terakki ile İlişkisi

Halîm Sâbit devrin iktidarın yanında olmasına rağmen aktif siyasi

---

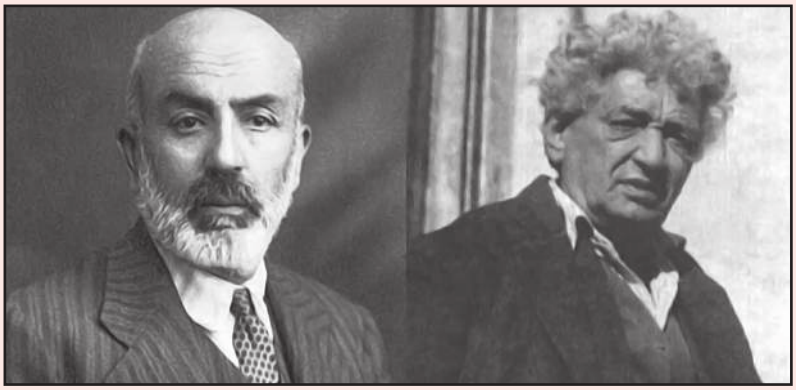
[3] Mustafa Karabacak, Halîm Sâbit Şibay'da Din Sosyolojisi (1883-1946), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2001, s. 1-4.

[4] "Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyetinin Kongresi", *Donanma Mecmuası*, Ağustos 1326 [1910], S. 6, s. 482.

[5] Ali Birinci, "Halîm Sâbit Şibay", *Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesine Hizmeti Geçen Türk Dünyası Aydınları Sempozyumu*, Yayına haz: Abdülkâdir Yuvalı, Mustafa Argunşah, Mustafa Keskin, Ayhan Öztürk, Erciyes Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Merkezi Yayınları, Kayseri, 1996, s. 138.

[6] Murat Çalkan, Halîm Sâbit Şibay'ın İslâm Hukuku ile İlgili Görüşleri, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2013, s. 42.

BÖYLE BİR DOSTLUK GÖRÜLMEMİŞTİR

■ MEHMET AYCI

Yahya Kemal, "Atik-Valde'den İnen Sokakta" şiirinde, yoksul halkın sofra başında iftarı beklemesiyle kendisinin "oruçsuz ve neşesiz", iftar vakti sokakta kalışını; bu şiirdeki atmosferi anlatarak, Akif'in böyle bir şiir söyleyemeyeceğini, çünkü onun da o saatte iftar yapmak üzere sofra başında olduğunu söyler. Yahya Kemal kuşkusuz yeraltı ve yer üstüyle, taşıyla toprağıyla, mimarisiyle peyzajıyla şehri en iyi tanıyan şairlerimizdir. Şehri yürüyerek, -adeta şehirle birlikte, şehrin ruhuyla birlikte yürüyerek- tanıma ve anlama bağlamında yetiştirdiği talebelerine de ilham kaynağı olmuştur. Diyebiliriz ki *Beş Şehir* bir Tanpınar eseri olmaktan çok bir Yahya Kemal eseridir; zira Tanpınar hocasından öğrendiği metodu uygulayarak şehrin ruhuna nüfuz etmiştir. Yahya Kemal'in indinde yoksulluk Hazreti Âdem'den bu yana vardır; o, toplu-

mun bu taraflarıyla ilgilenmez. Bunun edebiyatını yapmaz. Halk, onun gözünde taşıdığı değerlerle halktır. Yüzme bilmeden geçilmeyecek çamurlu ve çukurlu sokaklardan Akif'le birlikte o da geçmiştir ancak Akif'in küfeci çocukta gördüğünü, "Seyfi Baba" şiirinde destanlaştırdığı yoksulluğa bigâne kalmış, bu yoksulları akıncı cetlerimizin zamanına taşıyarak kendisini yeniden bir fetih ruhu inşa etmeye adamıştır. Yahya Kemal'in İstanbul'uyla Akif'in İstanbul'u kuşkusuz aynı İstanbul'dur ancak İstanbul'da buldukları ve gördükleri aynı değildir. Akif'in İstanbul'u ise adeta canlı, sokaklarda sersefil olan bir İstanbul'dur; cahilliğin, hurafelerin, çekilen somut acıların, yoksulluğun, yolsuzluğun, hırsızlığın kol gezdiği İstanbul'dur. Yine de Yahya Kemal, Mehmet Akif'in farkındadır; ondan "Akif Bey" diye bahseder. Akif ise Yahya Kemal'in şiirine karşı derin bir sessizlik içindedir. Bu sessizlik olumsuz anlamda yorumlanamaz kuşkusuz ancak kanayan Akif'in vicdanıdır.

Yahya Kemal'in İstanbul'u bir anlamda insansız İstanbul'ken, Akif'in İstanbul'u adeta her şeyiyle insana dönüşmüş bir İstanbul'dur. Yaşadığı dönemin gündelik hayatının bütün rengi, kokusu, acıları, savaşların, göçlerin doğurduğu sonuçlar da Akif'in şiirinde insan üzerinden anlatılmıştır. Neyzen Tevfik'in İstanbul'u ise Akif'in de meşrebi, mizacı ve ilgisi gereği tanıyamayacağı ancak Neyzen'in tanıyabileceği "en alttakilerin" İstanbul'udur. Kaybedenlerin, düşkünlerin, evsizlerin, sokak çocuklarının, sokak köpeklerinin; Yahya Kemal pijamasını giyip uyuduktan, Akif yatsıyı kılıp istirahate çekildikten sonra ortaya çıkan, istirahati ve uykuyu da tersinden yaşayan bir başka İstanbul'dur. Akif kuşkusuz halk adamıdır ancak Neyzen Tevfik, en alttakiler bağlamında halkın kendisidir; Akif'in vicdanı olduğu halkın bile hor baktığı, görmediği, göremediği kesimlerin vicdanıdır.

Yahya Kemal'deki kompozisyon bütünlüğü ve Türkçe gücü Akif kaynaklıdır; Tevfik Fikret'e nazire yazarken bile Akif'in mısra yapısını kullanır Yahya Kemal. Bu açıdan yaş farkı veya sosyal çevre nedeniyle dostlukları olmasa bile şiirindeki etki itibariyle Akif'in dostları arasındadır. Ortak dostları olmasından filan bahsetmiyorum, Yahya Kemal'in çevresinde Akif'in bulunması zaten mümkün değildir. Ancak, Akif'in şiirinin gücü dolayısıyla, Yahya Kemal ikrar etmese bile Akif'in çevresinden ayrılmamıştır; hatta en yakın olanıdır.

Neyzen Tevfik ise, şiirde bütünüyle Akif etkisindedir ve Akif'in başka hiç kimseye göstermediği müsamaha ve şefkatle sarılmıştır.

Neyzen'in babasının Musa Kazım Efendi'ye yazdığı mektup ve Neyzen'in Fethiye Medresesi'ne kaydolması, Musa Kazım Efendi'nin onu Ahmet Mithat Efendi, Süleyman Nazif, Şeyh Vasfi gibi kişilerle tanıştırması hemen her kaynakta vardır. Akif'ten 6 yaş küçük olan Neyzen'in İstanbul'a gelişi 1898'dir ve gelişinin hemen akabinde Akif'in kanatları

M. AKİF ERSOY: ZAPTİYE RUHUYLA HÜKÜMET SÜRENİN, YERİ ALTINDADIR, ÜSTÜNDE DEĞİLDİR KÜRENİN!

■ HAZIRLAYAN: HAYATİ TEK

EFENDİM, SİZİNLE ÇEŞİTLİ ÜLKE VE TOPLUM MESELELERİ ÜZERİNE SÖYLEŞMEK İSTİYORUZ. İÇİNDE BULUNDUĞUMUZ ÇAĞDA, BAŞTA İSLAM ÂLEMİ OLMAK ÜZERE GERİ KALMIŞ YAHUT GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN ÇOĞUNDA BÜYÜK BİR MORAL ÇÖKÜNTÜ VE ÜMİTSİZLİK GÖRÜLÜYOR. OYSA SİZ, "ÂTİYİ KARANLIK GÖREREK" ŞİİRİNİZDE ŞÖYLE DİYORSUNUZ: "ÂTİYİ KARANLIK GÖREREK AZMİ BIRAKMAK... / ALÇAK BİR ÖLÜM VARSA EMİNİM, BUDUR ANCAK. / DÜNYADA İNANMAM, HANİ GÖRSEM DE GÖZÜMLE: / İMANI OLAN KİMSE GEBERMEZ BU ÖLÜMLE." KARAMSARLIK VE ÜMİTSİZLİĞİ BU KADAR TEHLİKELİ VE AŞAĞILIK BİR DURUM OLARAK GÖRMENİZİN SEBEBİ NEDİR?

M. AKİF ERSOY: İslam'a göre Allah'tan ümidi kesmek haramdır. Haram da değil, küfürdür, şirktir. (s. 445)

Ümitsiz olmak demek tembelliğe, miskinliğe meşru bir şekil ver-

mek demektir. Ruha ümitsizlik denilen o lanetli hastalık çöktü mü, artık vücutta hareket imkânı, çalışma imkânı, gayret gösterme imkânı kalmaz. (s. 516)

Ümitsizliğe kapılmayarak çalışan bir Müslüman için aşılamayacak engel, varılamayacak gaye yoktur. Azme, tevekküle sarılmak suretiyle her maksat elde edilir. (s. 517)

HER MAKSAT MI? ■

M. AKİF ERSOY: İnsanın çalışmakla yükselemeyeceği ancak iki mertebe vardır. (s. 517)

NELERDİR ONLAR? ■

M. AKİF ERSOY: Biri Allahu Zülcelâl'e has olan uluhiyet mertebesi, diğeri de Hatemü'l-Enbiya'dan sonra kimseye verilmeyecek olan nübüvvet mertebesidir. Bu iki mertebeden başka hiçbir mertebe yoktur ki çalışan bir Müslüman için ona varmak mümkün olmasın. (s. 517)

ANCAK SÖZÜNÜ ETTİĞİNİZ ÇALIŞMAYI YAPABİLMEK, O MOTİVASYONU ELDE EDEBİLMEK İÇİN DE ÖNCELİKLE SABIR GEREKİYOR SANIRIM. BU KONUDA SİZ NE DERSİNİZ? ■

M. AKİF ERSOY: Sabrın yokluğu yahut zayıflığı kadar büyük musibet düşünülemez. Araştırılırsa görülür ki bütün noksanlar, bütün rezillikler sabır huyunun yokluğundan yahut azlığından meydan alır. (s. 390)

İSLAM ÂLEMİ SABRI İDRAK EDEMİYOR MU? ■

M. AKİF ERSOY: Biz Müslümanlar "sabır" kutsal kelimesinin anlamına sahip olmak şöyle dursun, vâkıf bile değiliz. (s. 301)

ÇOK KESİN BİR İFADE KULLANDINIZ. ■

M. AKİF ERSOY: Evet, sabır sözü anıldığı gibi zihnimizi miskinliğe, düşkünlüğe yakın bir kavram kaplar. Bize göre sabır mutlak şekilde katlanmak demektir. Neye katlanmak? Her şeye… Daha doğrusu katlanılmayacak şeylere! (s. 301)

NE GİBİ MESELA? ■

M. AKİF ERSOY: Mesela hor görülmeye, hakaret görmeye, dövülmeye, sövülmeye; kısacası insanlık şerefimizi lekeleyecek musibetlerin hepsine. (s. 301)

KATLANMAK DEĞİLSE, NEDİR SABIR? ■

M. AKİF ERSOY: Sabır katlanmak değil, göğüs germektir. (s. 301)

NEYE GÖĞÜS GERMEK? ■

M. AKİF ERSOY: Sonunda, katlanılmayacak acılara katlanmak mecburiyetine mahkûm olmamak için, önceden her türlü meşakkate, her türlü zahmete mertçe, insanca göğüs germek.

Allah yolunda, hak yolunda, din uğrunda, millet uğrunda rahatını, uykusunu, malını, canını feda edivermek yok mu? İşte sabır budur. Yoksa bu fedakârlıkların semtine yanaşmayarak miskin miskin oturmak sonra da hissesine düşecek rüsvalığı "Kader böyleymiş! Tahammül etmeli!" diye hazma çalışmak hiçbir zaman sabırla bağdaştırılamaz. (s. 301)

O HÂLDE İSLAM ÂLEMİNE NE TAVSİYE EDİYOR, NASIL BİR YOL ÖNERİYORSUNUZ? ■

M. AKİF ERSOY: Allah aşkına olsun artık gözümüzü açalım, artık kendimize gelelim, artık asırlardan beri elimizi kolumuzu kıskıvrak bağlayan şu lanetli ümitsizliği kahredip kendimizi kurtaralım. El ele, baş başa vererek çalışalım.

İnsaf edilirse, ümitsizlikten büyük tembellik sebebi, ümitsizlikten yaman alçalma sebebi, ümitsizlikten fena miskinlik sebebi mi olur? (s. 330)

Hayatı gayret etmekle geçenler için vaat olunmadık nimet, manasız bir tevekkülle tembel yaşayanlarınsa mahkûm olmayacağı alçaklık yoktur. (s. 352)

YANİ TEVEKKÜL KAVRAMINI DA MI YANLIŞ ANLIYORUZ? ■

M. AKİF ERSOY: Tevekkül demek; insan için çalışmasının, gayretinin, evvelce iki üç mahrumiyet gözükse bile mutlaka sonunda Allah'ın yardımına erişeceğine karşı gevşemez bir ümit, sarsılmaz bir güven beslemek demektir. (s. 347)

YANİ MATEM TUTACAK, KEDERLE VAKİT GEÇİRİLECEK ZAMAN YOK, ÖYLE Mİ? ■

M. AKİF ERSOY: Matem, ölüyü diriltmez; hayıflanmak, geçmişi geri getirmez; keder, musibeti def etmez. Selametin anahtarı varsa yoksa iştir, hayırlı amel, İslam aksiyonudur.

BEN MEHMET AKİF

■ CENGİZHAN ORAKÇI

Şerif Haydar Paşa beni görmek istemiş. İzmirli Hakkı Bey ile haber göndermiş, "Akif'i de alıp köşke geliniz," demiş. Hakkı Bey ile beraber Çamlıca'daki köşke gittik.

Aslında ben çoktan, -Çamlıca'daki köşkü, oradaki insanları öğrendiğim günden beri- köşke gitmek istiyordum. İnsan durup dururken de yabancı bir yere gidemezdi ya, bir sebep olmalıydı yahut bir götüren. "Nihayet, işte o gün geldi," dedim içimden.

Bu köşk, dönemin önemli kültür, sanat ve musiki meclislerinin toplandığı bir yerdi.

Giderken biraz heyecan içindeydim doğrusu. Özellikle Muhiddin Bey'i görüp tanıyacağım içindi bu heyecan biraz da. Kim bilir, belki Muhiddin Bey'in udunu da dinlerdik bu akşam.

O ilk akşam, akşamlardan bir akşam olmadı; müstesna ve unutulmaz bir akşam oldu benim için.

Şerif Muhiddin Bey'in uduyla gecenin bütün yıldızları Çamlıca'ya indi. Gözlerim kapalıydı ama hepsini bir bir inerken gördüm.

Şerif Muhiddin Bey'in eli uda değince sanki âlem değişti, başka bir âleme geçtik. Sabaha kadar süren bir nur sağanağı altında kaldım. Dünyanın bütün güzel ötüşlü kuşları gelip Muhiddin Bey'in udunun tellerine konuyor, oradan havalanıp giderken beni de kanatlarına alıp uçuruyorlardı.

Gözlerimi kapattım ve bütün olan biteni, olan bitenin ötesindeki olup biteni de gördüm. Muhiddin Bey'in elinde udun telleri maveradan sesler getiriyordu. Ben de işte ta o maveraya kadar gitmiştim.

Nasıl mesuttum, daha önce hiç yaşamadığım bir hâlette sarhoştum. Sanki Hazreti İsa karşısında idim de o nefesiyle diriliş üflüyordu ruhuma.

Musiki, insan ruhunu kanatlandıran bu dünyadaki yegâne rüzgârdı; onu kaynağından yudumlayanlar dünyanın en bahtiyarlarıydı bana göre.

Evet, şiir de mühimdi; onda da bir musiki vardı ama ben şiir vadisinde başka bir yol tutmuştum. Şiirin kendi içinde yükselen şahikalarına bakmaya benim hâlim yoktu! Milletimin kederlerini, dertlerini söylemek düştü hisseme. Milletime musallat olan hastalıkları çığlık yapıp söylemek düştü nasibime. Sessizce razı oldum ben de buna.

Lakin ne zaman bir musiki bahsi olsa kendimden geçtim. Başka bir dünyanın hâllerine bürünmüş cânım Tevfik'i tanıyınca ney üflemek sevdasına bile düştüm. Çok çalıştık onunla, Neyzen'im beni çok çalıştırdı, Allah var. Ama işin sonuna kadar elbette gidemedim. İşin sonuna gitmek vardı ama vatan böyle yaslı dururken, millet böyle inlerken ben musikide kalamazdım.

O gecenin sabahında köşkten çıktığımda, olağanüstü bir iklimden çıkmış gibiydim. Dilimde,

Kanar, yanar gibi yüzlerce bülbülün kalbi,
O perde perde tüten nevha neydi, yâ Rabbi!

beytini terennüm ediyordum bir yandan. Bin yıl yaşamış ve yeni doğmuş gibi hissediyordum.

Muhiddin Bey demişti ki gece sohbet esnasında, "Sanatın yüzde doksan dokuzu terdir, yüzde biri ilham." Bunu duyunca bir parça mahzun oldum. Niye sonuna kadar gidip de bir neyzen olmadım, belki ter akıtmaya devam etseydim Tevfik'le birlikte, bu da olabilirdi. Fakat sonra bir teselli buldum, nihayet bir Aziz Dede veya Tevfik olacak değildim ya!

Artık ben de köşkün ve musiki meclislerinin müdavimi idim. Sevdiklerimi de kollarından tutup o güzelliğin içine taşımaktan çekinmiyordum. Tabii ilk götürdüğüm kişi de Mithat Cemal oldu.